

УДК 781.971

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2021-33-2-6>**Костянтин Валерійович Крепак**

ORCID: 0000-0003-0192-2915

доцент кафедри музичного мистецтва та хореографії
Державного закладу «Навчально-науковий інститут
культури і мистецтв Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка» k.v.krepak@gmail.com

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ «КОБЗАРСЬКЕ МИСТЕЦТВО» У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Мета роботи – визначення стилістичних особливостей жанру та всебічна популяризація яскравого, творчого явища української культури «кобзарське мистецтво», в якій автор привертає увагу до знайомства та вивчення професійної творчості сучасних українських митців: композиторів, поетів, музикантів тощо. **Методологія дослідження** спирається на історичні дані науковців та сучасних музикознавців у питанні формування сучасного розуміння духовної потреби модернізації та вдосконалення музичного жанру «кобзарське мистецтво». **Наукова новизна** полягає в обґрунтуванні стилістичних особливостей жанру «кобзарське мистецтво», та його історичного значення у створенні художньо-образного явища сучасними українськими митцями. **Висновки.** Стаття «Стилістичні особливості жанру «кобзарське мистецтво» у сучасному соціумі» присвячена розвитку українського кобзарського музичного мистецтва та пошуку нових, невідомих фактів про кобзарство на перетині століть. Серед соціокультурних умов розвитку визначено демократизацію суспільства і свободу кобзарської творчості, активізацію кобзарських культурних центрів та кобзарської пісенної творчості українських митців кобзарського мистецтва. Характеризуючи розвиток людського суспільства, яке стає все більш вибагливим до культурних уподобань, розуміння системи організації духовності, художньої культури та мистецтва стає потребою у необхідності формування своєї особистої свідомості та загального розуміння стану трансформації музичного мистецтва.

Проблема взаємодії жанру та стилю кобзарського мистецтва є однією зі складних та актуальних, що підтверджується наявністю у різні історичні епохи численних досліджень, пошуків нових підходів до її вивчення, переосмисленням традицій минулих поколінь, синтезом національно-культурних надбань. Категорії жанру та стилю слугують для вивчення художніх явищ та процесів.

Незважаючи на те, що багато аспектів щодо жанрово-стильових

особливостей композиторської творчості досить ґрунтовно розглянуто, постійно зростає ускладненість композиторської мови, яка вимагає пошуків жанрових модифікацій, що продиктовані поглибленням та ускладненням у сфері смислової змістовності творів, потребує подальшого дослідження жанрово-стильових новацій, що й зумовило вибір теми статті: «Стилістичні особливості жанру «kobzar'sьке мистецтво» у сучасному соціумі».

Ключові слова: стилістичні особливості, жанр, соціум, kobzar'sьке мистецтво, духовність, культура.

Krepak Konstantin Valerievich, Associate Professor at the Department of Music Choreography Educational and Scientific Institute of the Culture and Arts Luhansk National University named after Taras Shevchenko

Stylistic features of the genre “kobzar’s art” in modern society

Research objective. Identification of stylistic features of the genre and comprehensive popularization of the bright, creative phenomenon of Ukrainian culture “kobzar’s art”, in which the author draws attention to the acquaintance and study of professional creativity of contemporary Ukrainian artists: composers, poets, musicians and more. **The research methodology** is based on historical data of scientists and modern musicologists in the formation of a modern understanding of the spiritual need for modernization and improvement of the musical genre “kobzar’s art”. **Scientific novelty.** Substantiation of stylistic features of the genre “kobzar’s art”, and its historical significance in the creation of artistic and figurative phenomenon by contemporary Ukrainian artists. **Conclusions.** The article “Stylistic features of the genre “kobzar’s art” in modern society” is devoted to the development of Ukrainian kobzar’s music and the search for new, integral facts about kobzar’s at the turn of the century. Among the socio-cultural conditions of development are the democratization of society and freedom of kobzar’s creativity, activation of kobzar’s cultural centers and kobzar’s song creativity of Ukrainian artists of kobzar’s art. Characterizing the development of human society, which is becoming more demanding of cultural preferences, understanding the system of spirituality, art culture and art, there is a need to form their personal consciousness and a common understanding of the transformation of music. The problem of interaction of genre and style of kobzar’s art is one of the most complex and relevant, as evidenced by the presence in different historical epochs of numerous studies, search for new approaches to its study, rethinking the traditions of past generations, synthesis of national and cultural heritage. Categories of genre and style used to study artistic phenomena and processes. Despite the fact that many aspects of the genre and style features of compositional work are thoroughly considered, the growing complexity of compositional language, which requires the search for genre modifications, dictated by deepening and complexity in the semantic content of works, requires further study of genre and style innovations, which led to the choice of the topic of the article: “Stylistic features of the genre “kobzar’s art” in modern society”.

Key words: stylistic features, genre, society, kobzar’s art, spirituality, culture.

Актуальність теми дослідження. Невід’ємною складовою частиною культури українського народу є величезний вклад у музичне кобзарське мистецтво, його унікальність, самобутність та безмежність якого привертають увагу широкого кола дослідників як з боку критиків, так і музикознавців. Поява електронних технічних засобів збереження і передачі музичної інформації привели до суттєвого оновлення композиторської мови, її жанрово-стильових аспектів та іншого сприйняття сучасного кобзарського мистецтва. Розвиток творчості українських композиторів відзначається інтеграційними процесами, освоєнням новітніх досягнень світового музичного мистецтва, перейняттям інновацій у національну музику, що дає змогу збагатити наявні в ній, зовсім по-іншому сприймати кобзарське мистецтво, його специфічну жанровість і стилістику.

Мета дослідження полягає у визначенні жанрово-стильових новацій кобзарського мистецтва на прикладі творчості сучасних українських композиторів, де об’єктом виступає музика українських сучасних композиторів, а предметом дослідження – жанрово-стильові новації кобзарського мистецтва в творчості цих композиторів.

Наукова новизна – обґрунтування стилістичних особливостей жанру «кобзарське мистецтво» та його історичне значення у створенні художньо-образного явища сучасними українськими митцями. Розвиток творчості вітчизняних композиторів відзначається інтеграційними процесами, освоєнням та розвитком їх музичних напрямів, художніх образів, формоутворення, засобів музичної виразності, які впливають на збагачення стилістичних особливостей жанру «кобзарське мистецтво».

Виклад основного матеріалу.

Невід’ємною складовою частиною культури України є величезний пласт музичного мистецтва, унікальність, самобутність та безмежність якого привертають увагу широкого кола дослідників як з боку критиків, музикознавців, так і пересічного слухача. Нові явища художньої культури народжуються в контексті такої історичної епохи, національної культури, соціальної структури суспільства, і своїм народженням і художнім змістом вони являють собою складний «сплав» тимчасового і неминущого, національного і загальнолюдського. Нові художні явища в певному сенсі випереджають

свою епоху, оскільки покликані «служувати» не тільки теперішньому, а й майбутньому [1, с. 14–18].

Науково-технічний прогрес та індустріалізація суспільства, виникнення електронних технічних засобів збереження і передачі музичної інформації привели до суттєвого оновлення композиторської мови, її жанрово-стильових аспектів.

Категорії жанру та стилю слугують для вивчення художніх явищ та процесів. Вчені відзначають, що категорії жанру та стилю перебувають у постійній взаємодії. На думку О. Лігус, музичний твір у наш час є насамперед виявом «індивідуалізації художнього мислення композитора», розчиняючись в якому жанр і стиль поступово втрачають свою автономність, чітку окресленість меж, але водночас посилюючи ступінь взаємодії цих категорій [8, с. 73].

Зазначимо, що в основі стилістичних особливостей будь-якого музичного жанру лежать «стійкі, повторювані ознаки, без чого неможливе існування системи ознак музичних явищ» (С. Тишко). У такій взаємодії змістовно-формальних ознак, що існують на перетині змісту і форми твору, відбувається об'єднання або розмежування музичних явищ, відбувається інтеграція і диференціація функцій, які перебувають у відносній рівновазі, що визначає суть аналітичного підходу до стилеутворення на сучасному етапі наукових уявлень про музичні стилі. Стиль, за Є. Назайкинським, — це особлива властивість або, іншими словами, якість музичних явищ. Ним володіє твір або його виконання, редакція, звукове рішення або навіть опис твору, але лише тоді, коли в них безпосередньо відчувається, сприймається, стоїть за музикою індивідуальність композитора, виконавця, інтерпретатора [9, с. 248]. Таке уявлення про музичний стиль підкреслює особливості індивідуальної творчості, людської індивідуальності, яка формує художній зміст та жанрову цілісність майбутнього твору. О. Лігус у своєму дослідженні спирається та стверджує, що взаємодія жанру і стилю залежить від законів музично-історичного процесу. Виділяючи основні теоретичні аспекти проблеми співвідношення досліджуваних категорій, вчена наголошує на ієрархічній підпорядкованості жанру стилеві, діалогічному характері співіснування жанру і стилю, феномені «жанрового стилю» [7, с. 673–676].

На думку О. Лігус, музичний твір у наш час є насамперед виявом «індивідуалізації художнього мислення композитора»,

розчиняючись в якому жанр і стиль поступово втрачають свою автономність, чітку окресленість меж, але водночас посилюючи ступінь взаємодії цих категорій [8, с. 49].

Стилістика жанру, як особливість композиторської творчості, з використанням різноманітних засобів та прийомів художньої виразності «віддзеркалює естетичні смаки різних груп суспільства певної епохи або мистецького напрямку» [6, с. 89]. Ці особливості відкривають перед композиторами величезний потенціал загальної культури та набування духовної широти образно-сміслової ідеї, підпорядкованої правилам та нормам музичної мови.

Саме відродження «кобзарського мистецтва» у сучасному соціумі є елементарною людською потребою, яка повною мірою визначає характер суспільного життя, специфічний спосіб людської життєдіяльності, моральних та матеріальних цінностей тощо. Сучасний соціум зі своїми реаліями, особливостями трансформації та модернізації у суспільстві характеризується новими умовами розвитку, системою цінностей та новими взаєминами між людьми. Докорінно змінюються культурні потреби та засоби їх задоволення.

І. Франко, М. Реріх, М. Бахтін, В. Соловйов, М. Каган, Н. Миропольська, О. Рудницька, Л. Масол, І. Зязун, Є. Подольська, О. Семашко неодноразово розглядали проблему визначення ролі мистецтва у соціумі. Її соціально-значуща сила полягає у необхідності, на основі художніх та естетичних уявлень, набуття гуманістичних ідеалів та індивідуальних людських рис, формуванні особистості та засвоєння національних надбань історичної спадщини.

Кобзарське мистецтво – це скарбниця української спадщини, в якій поєднуються музика, поезія та філософія. Кобзарський спів – це узагальнення символів української державності, незалежності, козачої соборної спільності.

Кобзарство в усі часи свого існування належало до еліти українського народу, було виразником його прагнень і стремлень, носієм передових лицарських ідей. Стикаючись з представниками різних верств населення кобзарі, як елітарні особистості, активно впливали і на формування елітарних ознак усіх тих, хто слухав їхні виступи або безпосередньо спілкувався з народними співцями.

На перших стадіях свого формування і розвитку кобзарства, як еліти народу, особливу роль відіграло поширення

всіх новин; у час відсутності часописів кобзарі були своєрідними засобами інформації.

Вивчаючи та аналізуючи історію кобзарства, його звичаї, обряди та традиції, бачимо, що більшості передового кобзарства притаманні такі якості, як: благородство, гідність, доброзичливість, сумлінність, милосердя, етичний інтелектуалізм, здатність творчо мислити, постійний духовний рух, активний пошук, відповідальність.

Елітарним закликком кобзарства були слова: «Вимагати від себе більше, ніж вимагають інші». Цього елітарного принципу суворо дотримувалося передове кобзарство, він допомагав не тільки зберігати високий рівень виконавської майстерності та художньої цінності репертуару, але й виживати у скрутних життєвих обставинах, духовний пріоритет кобзарської справи завжди був домінуючим і ставився вище за виконавське ремесло. Це добре розуміли як народні співці, так і суспільство, яке завжди високо цінувало і шанувало кобзарство як свою еліту. В усі часи свого існування кобзарство проявляло велику організованість та самодисципліну [2, с. 35].

Кобзарство, як явище творче і самобутнє, проявляло величезний вплив на формування суспільної думки та виховання молодого покоління українського народу, зокрема формування рідної еліти в усі історичні часи.

Чимало українських та світових учених-дослідників вивчали різні напрями кобзарського руху. Вони збирали українські думи та історичні пісні (М. Цертелєв, М. Максимович та ін.), аналізували їх поетичний стиль (П. Куліш, П. Єфименко) та особливості музичної побудови (Ф. Колесса, М. Грінченко), вивчали традиції кобзарів, досліджували розвиток музичних інструментів (Ф. Колесса, М. Грінченко, М. Лисенко, Г. Хоткевич, А. Гуменюк та ін.).

У результаті наукових досліджень учених ХХ століття у розвитку кобзарства (Ф. Лаврова, А. Омельченка, Б. Кирдана та ін.) з'являються наукові праці, в яких висвітлюються життя і творчість видатних кобзарів, бандуристів-лірників ХІХ–ХХ століття [3, с. 57].

Для кобзарів минулого засобом існування насамперед була виконавська діяльність. Вони кобзарюють на вулицях через велику любов до своєї справи, у бажанні спілкування з людьми та відвертого виразу своїх внутрішніх душевних почуттів, але інколи і не відмовлялись від такого собі одноразового заробітку.

За свідченнями дослідників минулого сторіччя, майбутні кобзарі, як майбутні професіонали, спеціально навчалися перш ніж стати виконавцями епічних творів.

Протягом кількох років у середовищі зрілих кобзарів-професіоналів вони вивчали тексти та мелодії дум і навіть власну кобзарську мову. Через сліпоту та неграмотність учителів і учнів навчання було досить складним та виснажливим. Оскільки більшість співаків не мали професійної освіти, наприклад наявної на той час школи бандуристів Георгія Ткаченка, їхнє навчання відбувалося шляхом усної передачі текстів і мелодій від учителя учневі. Натепер дослідження з кобзарської тематики не завершено, тому ми маємо змогу продовжувати цю історичну місію наукового обґрунтування великої стратегії кобзарського руху та його мистецтва у сьогоденні.

Музичне мистецтво ХХІ століття, на жаль, поступово втрачає своє головне призначення – духовність та культурне збагачення нації. Радикальне реформування суспільства активно формує нову культурну реальність, яка характеризується новими відносинами між людьми, новими умовами свого розвитку, особливою системою цінностей, норм і правил, культурних потреб і засобів їх задоволення.

Музичні композиції, яких потребує сучасна молодь, не несуть у собі глибокої моралі, філософського роздуму, естетичної насолоди. Така музика не вчить людей мислити. Її незграбна мелодика та примітивні тексти не породжують в юних серцях чесність, відповідальність, милосердя. Сучасна молодь ковтає цей продукт та вивергає фонтан агресії, ненависті та безнадії.

Людство забуло про духовну культуру, історичні та моральні цінності. Тому, звертаючись до постаті Кобзаря, свідомо, у сучасному розумінні розвитку історії, відтворюємо символ правдивості, миру і добра. Культурні явища кожної епохи відрізняються соціальним і культурним змістом, але разом з тим справжніми вони стають тільки тоді, коли їхні образи створюються на основі правдивих історичних та соціальних подій, в яких висвітлюються риси героїзму, широкого бажання допомоги, людяності та глибокого розуміння відчуття патріотизму.

Слід зазначити, що такий шлях повернення до національної свідомості і виховання патріотичних почуттів залежить від кожної людини – прагнення до соціальної гармонії, власної гідності, право людини на життя, свободи думки, право на мораль.

Кобзарський спів поступово модернізується, стає складовою частиною народних масових свят, переходить на сцени театрів, концертних залів та будинків культури. Усе більше міцніє зв'язок кобзарського мистецтва з професійною музикою і літературою. Отже, поступово змінюється і тип сучасної пісенності в творчості кобзарів [5, с. 333].

Завдяки діючим в Україні професійним колективам сучасності, таким як: Національна заслужена капела бандуристів, Івано-Франківська муніципальна капела бандуристів, капела бандуристів Стритівської вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва з Київської області та інші, творчість кобзарів виходить за рамки аматорського мистецтва і стає професійною.

Значною подією в мистецькому житті країни було створення Київського кобзарського клубу у 1992 році, кафедри кобзарського мистецтва Національного університету культури і мистецтв України у 1996 році, Національної спілки кобзарів України у 1996 році.

Виконавська, організаційна, теоретична і педагогічна кобзарська діяльність сучасних кобзарів охоплює період з 1972 року по наші дні.

Сучасні відомі майстри-кобзарі мешкають на території Харківщини, Сумщини, Волині, Кіровоградщини, є і в нашому регіоні представники професіоналів-кобзарів, які вражають творчим натхненням та глибиною виконання. Свідченням цього є музично-творча діяльність цілої низки кобзарів нашої області, зокрема Єгора Мовчана і Євгена Адамцевича. В репертуарі майстрів-кобзарів – окремі думи, історичні та ліричні пісні як давніх часів, так і сьогодення.

Серед численних шанувальників творчості митця-виконавця відкрили для себе ще одного майстра – Ярослава Черногуза – як багатогранну творчу особистість. Він і непересічний кобзар-бандурист, і педагог, і журналіст, і громадський діяч. Нині Я. Черногуз – відомий автор чотирьох поетичних збірок, виступає як професійний майстер-бандурист: «Хай зазвучить струна жива, розкаже про своїх героїв, хай у серце западуть слова: Кобзар – це не зебрак, а воїн»; «Це України вірний син, її душа правдива, це стоголосий волі дзвін, це пісні сила чарівлива» (Я. Черногуз, муз. К. Крепака «Маніфест кобзарства»).

До спадщини сучасних кобзарів у такому розумінні можна віднести сучасних українських композиторів: духовну музику

Лесі Дичко та Віктора Степурка, великий спадок інструментальних творів Мирослава Скорика та Євгена Станковича, а також сучасні симфонічні цикли, які відкривають світу ім'я Валерія Антонюка.

Українське музичне мистецтво хорового жанру відоме у всьому світі, а гордістю виконавської майстерності є, безумовно, національний заслужений академічний український народний хор імені Г. Верьовки та національна заслужена капела бандуристів України імені Г. Майбороди. Ці колективи по-справжньому є скарбницею української культури, вони втілюють у життя традиції кобзарського мистецтва – чистого, від самого серця, випробуваного світовим визнанням [4, с. 8].

Висновки. Таким чином, кобзарське мистецтво було і є совістю, мудрістю народу, виразником його національних, державних устремлінь і прагнень. Кобзарське мистецтво продовжує існувати, при цьому кобзарі не просто живуть – вони діють! Скільки найкращих синів і дочок українського народу виховалося на кобзарських думках!

Творче і самобутнє кобзарство завжди чинило величезний вплив на формування суспільної думки та виховання молодого покоління українського народу, зокрема формування рідної еліти.

Завдяки давнім традиціям, тісним зв'язкам з народною культурою, незважаючи на утиски царського уряду, репресії сталінщини та голод в Україні, кобзарське мистецтво все ж вижило і зберігається до наших днів.

Сучасне бандурне мистецтво, основою якого є кобзарство, за відносно короткий час – півстоліття – здійснило стрімкий злет до висот академічного професіоналізму. Географія кобзарського мистецтва в Україні розширилася, виросла нова генерація професійних виконавців, які впевнено вийшли на високий мистецький рівень і здобули світове визнання. Їхні виступи – завжди свято для шанувальників народного музичного мистецтва.

Отже, кобзарське мистецтво українського народу належить до вже відомого багатьом шанувальникам унікальних явищ у світовій національній культурі. Сучасні майстри-бандуристи – професійні музиканти, які можуть виконувати музичні твори будь-якої складності. Їхні співочі голоси – це могутня чоловіча сила, різноманітна своїми тембрами та потужністю. Вони завжди відіграють дуже важливу громадську

та національну роль, оскільки як впродовж віків, так і зараз тісно пов'язані з визвольною боротьбою українського народу.

Кобзарське мистецтво – це культурний феномен українського народу у соціумі свого часу. Воно пронизує чи не всі напрями людської життєдіяльності – від матеріальних потреб до духовних цінностей. Його зміст та ідея – це виспівування героїзму українців, його ширість душі, вірність, велика любов до праці тощо. Саме ці характеристики людських якостей потрібні для модернізації сучасного суспільства, для розвитку нових цінностей та комунікацій, нових відносин між людьми у сфері мистецтва й відповідно культурних потреб та засобів їх задоволення.

Кобзарське мистецтво пройшло великий шлях еволюційного процесу, його сміливо можемо вважати народним класичним жанром. Класичним тому, що воно не має художніх спотворень, фальші, лицемірства й брехні. Воно побудоване не піднесених духовних та інтелектуальних якостях особистостей.

Саме тому кобзарство, на мій погляд, – це поняття глобального масштабу, яке виходить за рамки виконання музичного твору під бандурний супровід.

Таким чином, бути кобзарем у сучасному соціумі – це бути музикантом-інструменталістом, вокалістом тощо, який має почуття гідності й поваги до людей, національної самосвідомості, патріотизму. Кобзар – це носій високих духовних ідей, справедливих взаємин та хранитель національних традицій, які продовжують справу своїх видатних творців: Антіна Головатого, Тараса Шевченка, Гната Хоткевича, Миколи Лисенка, Остапа Вересая, Філарета Колесси, Осипа Маковея та інших [10, с. 208].

Аналіз літератури щодо вивчення стилістичних особливостей жанру «кобзарське мистецтво» дозволяє визначити використання та модифікацію художньо-образного відображення національних традицій у музичному мистецтві. На розвиток жанрової палітри кобзарського мистецтва має вплив як техніка подання музичного матеріалу, так і естетичні вимоги новітньої світової стилістики, що породило передумови виникнення неокласичної основи композиторського мислення українських кобзарів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грицай С. Народний професіоналізм. Мистецтво та етнос: культурологічний аспект. Київ, 1991. С. 5–35.

2. Губ'як В. Кобзарство на теренах Галичини. *Народна творчість та етнографія*. 1998. № 4. С. 33–39.
3. Жеплинський Б. Кобзарі-бандуристи. Львів : Академічний експрес. 1997. С. 41–68.
4. Загайкевич М. Левко Колодуб. *Творчі портрети українських композиторів*. Київ : Музична Україна. 1973. С. 8.
5. Іваницький А. Українська народна музична творчість. Київ : Музична Україна. 1990. С. 333.
6. Іонов В. Категорії жанру і стилю у контексті історіографічного дослідження музично-творчого процесу. *Культура і Сучасність*. 2014. № 2. С. 88–94.
7. Лігус О. Проблема стилю в музикознавчих дослідженнях: досвід систематизації. *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 673–676.
8. Лігус О. Теоретичні аспекти співвідношення музичного стилю і жанру. *Вісник КНУКІМ*. 2016. Вип. 35. С. 29–137.
9. Назайкинский Е. Стил ь и жанр в музыке : учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. 2003. С. 248.
10. Савчин М. Роль мистецтва у соціумі : навчальний посібник. Київ, 2000. С. 208.

REFERENCES

1. Gritsay, S. (1991). People's professionalism. Art and ethnicity: cultural aspect. Kyiv. P. 5–35 [in Ukrainian].
2. Gubyak, V. (1998). Kobzarism in Galicia. Folk art and ethnography. No. 4. P. 33–39 [in Ukrainian].
3. Zheplinsky, B. (1997). Kobzars bandura players. Lviv: Academic Express. P. 41–68 [in Ukrainian].
4. Zagaykevich, M. (1973). Levko Kolodub. Creative portraits of Ukrainian composers. Kyiv: Musical Ukraine. P. 8 [in Ukrainian].
5. Ivanitskiy, A. (1990). Ukrainian folk music creativity. Kyiv: Musical Ukraine. P. 333 [in Ukrainian].
6. Ionov, V. (2014). Categories of genre and style in the context of the history of the musical and creative process. *Culture and Sufficiency*. No. 2. P. 88–94 [in Ukrainian].
7. Ligus, O. (2018). The problem of style in musical knowledge: dosage of systematization. *Young teaching*. No. 1 (2). P. 673–676 [in Ukrainian].
8. Ligus, O. (2016). Theoretical aspects of teaching musical style and genre. *Bulletin of KNUKIM*. VIP. 35. P. 129–137 [in Ukrainian].
9. Nazaikinsky, E. (2003). Style and genre in music: a tutorial for students of higher institutions. Moscow: Humanit. ed. center VLADOS. P. 248 [in Russian].
10. Savchin, M. (2000). The role of art in society: Textbook. Kyiv. P. 208. [in Ukrainian].